

uma svetlim mečem, s korenitimi predavanji na katedri dosegaajo z velikanskim uspehom oni namen, tako naj on deluje z umetnostjo. — Brat Ivan si je izvolil na širokem polju

lepih umetnostij slikarstvo. Zanje je čutil največ sposobnosti in najvišjo nadarjenost svojega duha, a tudi največje navdušenje svojega srca. (Dalje.)

Kdaj bo ljudem zmanjkalo prostora na svetu?

(Spisal prof. dr. Simon Šubic.)

V zadnjih desetletjih navdaje nekatere evropske vlade ne le strah pred socialisti, ampak tudi skrb, kam jih privéde v prihodnjih časih sedanja plodovitost in množitev človeškega rodú.

Ob preobilnem deževanju, ko rekam pri teka preveč vodé iz potokov in hudournikov, je prvo vprašanje in glavna skrb, ali so pač vodotoki dobro zajezeni po stranéh, da povoden ne razdene jezov, ne podere nasipov in ne poplavi raz njive in travnike žita in klaje, da ne izperó rodovitne zemlje in je ne posujejo s sipo, peskom in kamenjem.

Kitajski cesar, sin nebá, zapretí ob povodni nevarnosti vsem svojim vodogradnikom, da jih dene ob glavo, če niso marljivo ogradili velike reke Hoangho, ki dela toliko preglavic kitajski vladi z uničevanjem poljskih pridelkov in tudi ljudij. A kdo vpraša za množico, kjer je je preveč, če jo prav vzamejo valovi, da le ne pokvarijo pridelkov na polju! Kdo vpraša pri evropskih vladah po posameznih vojakih? Če pade, naj pade, saj ima kmet še dovolj sinov, da le konj ne pogine; ta pač dela skrb poveljnikom, ker je drag in ga ni dobiti povsod. A sina dá državlján zastónj! Veselje je, če se reši konjska četa, a koliko čistejše je veselje „sina nebá“ nad ugodnim vedenjem strahovitih rek, kadar prizanesó deželi s povodnijo! Veselega srca zaukaže mandarinom, da naj se opravijo darila bogovom rek v znamenje hvaležnosti. In nadalje veleva: „Zapovemo, da se pošlje glavnemu poveljniku rek deset velikih palic tibetanskega kadila.

Poveljnik naj jih daruje Njihovemu Veličanstvu, štirim mogočnim, zlatim kraljevskim zmajem. Na dalje naj obesi glavni ravnatelj po vseh svetiščih onih kraljevskih zmajev deske, katere bomo napisali z lastno roko v zahvalo njih dobrot. Vrh tega naj dobijo darove vsi uradniki, kateri so si pridobili kaj zasluženja za sedanje ugodno stanje ob rumeni reki!“

Vpričo take skrbi „sina nebá“ ne smemo zamolčati, da je kitajska ljudska plodovitost velika; Kitajcem že pomanjkuje zemlje, zakaj pri njih velja zakon, da porod dá vsakemu človeku pravico do kosa zemlje, da more živeti ob pridelkih. Je pa že toliko množice, da se poleg velikih rek, in sicer poleg Hoangho-ta vrši pregosto naseljevanje; vsak potrebuje neobhodno za svojo družino svojega kosa zemlje, da si še hiše ne upa postaviti na svoje zemljišče, češ da bi ne izgubil kaj pridelkov, ampak rajši biva na vodi po plovih. Zato jih vselej veliko pokonča vsaka huda povoden — in naredi se nekaj prostora za novi zarod!

Dasi pogubé razne nesreče na tisoče državljanov leto za letom, vendar prevelika gošča jih je; drug na drugega pritiskajo. Čeprav zadovoljni z najskromnejšim življenjem, vendar-le ne dobé v svoji domovini vsi dosti neobhodno potrebne hrane, zato se usipljejo povodni jednako čez meje kitajskega kraljestva in iščejo dela, zaslužka in živeža po vnanjih deželah.

Jednakega poplavljanja in razdejanja ljudskega imetja, kakor Kitajci ob povodni, bojé se evropske vlade od silovitih rok in lač-

nega trebuha preobilnega in po tujem blagu hrepenečega siromaštva.

Odkar so stroji vzeli delavcem toliko dela iz rok, manjka stradalcem dela; ni ga vselej dobiti toliko, da bi ne stradali s svojo družino in se živili pošteno z zaslužkom svojih rok. Odtod sedanja gonja po delu, od tod kričanje socialistov: „Če nam zemljišča nimate dati, pa saj dela nam oddelite vsakemu toliko, da nas zaslužek preživi! Za delo nam je dal Bog pravico — pa tudi za nekaj zemlje — tedaj, ko je nam ustvaril želodec, izdelal usta in oborožil človeka z rokami in z umom.“

In vlade, ki ne morejo z delom in hrano preskrbeti vsega svojega ljudstva, hité odpirati vrata za odhod tisti množici, ki v domovini ali ne dobi dela ali pa ne mara ostati. Zatorej izkušajo velevlade prisvojiti si čim največ morejo tuje zemlje po vnanjih deželah, po Ameriki in Avstraliji, po Afriki in po otokih Velikega oceana; nič ne vprašaje po pravicah domorodcev.

Poglejmo, ali je res taka sila in gneča pred množico, ali se je res bati, da skoraj zmanjka zemlje v domovini?

V tem namenu vzamemo v roke sporočilo o prebivalstvu po Evropi, katero je sestavil Jules Roche, nekdanji francoski minister za finance.

Pred kakimi 200 leti — in sicer proti koncu vlade Ludovika XIV. — je francosko kraljestvo, tedaj stoječe na čelu omikanega sveta, štelo 20 milijonov duš. Ob tistem času pa je, po Macaulayevem sporočilu, angleška dežela imela komaj šest milijonov prebivalcev. Nemško kraljestvo, razcepljeno na sto in sto strank, ni štelo vseh duš skupaj čez 20 milijonov. Med temi je imela Avstrija svojih 10 milijonov; mlado prusko kraljestvo pa komaj dva milijona duš!

Rusija, ki je bila tedaj še zunaj okrožja evropskih velevlastij, je šele pozneje, leta 1724., štela šest in pol milijonov moškega spola, kar hoče reči, da je bilo vseh skupaj 12 do 13 milijonov duš. Tedaj pa jih je imelo poljsko kraljestvo dobrih 10 milio-

nov; Španija osem do devet milijonov; Laška, v sebi na drobno razcepljena, vseh skupaj 10 do 11 milijonov.

Tedaj so štela nadvladajoča ljudstva v Evropi skupaj 50 do 60 milijonov duš, vseh Evropcev pa je bilo 120 do 130 milijonov.

V dobi francoskega upora se je štelo okolo 25 milijonov Francozov, in skoraj toliko Nemcev, med Nemci pa šest milijonov Prusov; in Angležov kakih 12 milijonov.

Ko se je l. 1870. vnela vojska med Francozi in Nemci, je štela Francoska 38 milijonov, Avstrija 36 milijonov, dežele današnje Nemčije so imele vse skupaj blizu 38 milijonov, Anglija komaj 30 milijonov, Rusija pa po Evropi in Aziji svojih 78 milijonov prebivalcev.

V sedanjih dneh pa šteje Rusija nad 100 milijonov duš, nemško združeno cesarstvo 52·5, Avstrija z Ogersko vred 43, Anglija skoraj 40, Francoska pa zaradi izgube Alzacije in Lotaringije ne več nego 38 milijonov; združeno Laško kraljestvo pa 31 milijonov.

Od začetka Roche-ovega računanja je Francija nadvladala po omikani Evropi; bolj je bila zedinjena in v ljudstvu bolj utrjena nje vlada nego katera koli druga država. Bila je tedaj najoblastnejša ne le zaradi števila duš, ampak tudi vsled svojega bogastva, svoje jedinosti in moči.

Tedaj je bila Nemčija vsa razcepljena na drobne kosove in na druga drugi nasprotujoče države.

In kakor kažejo prejšnja števila državljanov, je Francija ob dneh Napoleona I. stala še vedno na čelu evropskih narodov — in to je glavni vzrok nje tedanji zmagovitosti.

Kar nas na tej Roche-ovi plitvi statistiki posebno zanima, je pomnoževanje ljudstva.

Vse skupaj se je francosko ljudstvo, tako trdi J. Roche, če odbijemo izgubljene dežele, v zadnjem stoletju pomnožilo za 50 odstotkov; Italija je blizu podvojila število svojih prebivalcev, Nemčija pa je dospela še nad podvojitev; ruskega ljudstva se je narastlo trikrat več, nego ga je bilo, in angleškega celó štirikrat več.

A francoskemu ministru Roche-u ni bilo toliko do dokazovanja, kako narašča število duš po evropskih deželah, kakor na tem, da pokaže razmere prebivalstva svojim domačinom, katere njih ranjena narodna čast žene s toliko silo po osveti proti Nemcem in po pridobitvi izgubljenih deželá. Jules Roche je hotel Francoze opomniti na resnico, da njih narodna moč ni rastle v isti razmeri kakor je rastle število bližnjih ljudstev. In v vojnih časih se ni zanašati samo na število vojakov, na urejene armade, oborožene po vsi Evropi od pete do temena, temveč posebno na število vseh državljanov, na število rezerve ali v vojaščini poučenih deželanov, kateri s puško tikoma sebe skrbé doma za polje in za pripravljanje orožja v delalnicah. Na te se opira moč in krepkost naroda. Naj je bogata Francija in bogatejša nego bližnji narodi, tega vendar ne sme izpustiti iz oči, koliko vrednosti ima v vojski število vsega naroda. — Napoleon I. je gledé na to resnico na vprašanje, katero ženo cení najvišje, odgovoril po svoje, rekoč: „Tista žena ima zame največ veljave, katera porodi največ vojakov!“

Zapustimo tedaj Julesa Roche-a preiskovanje in obrnimo se rajši k natančnejšim statističnim podatkom.

Statistične ali številke primere, katere podaja J. Roche svojim rojakom, ozirajo se samo na Evropo; kakšne pa so številke primere o drugih deželah, to mu ni kaj mar.

A mi si hočemo ogledati nekaj števil prebivalcev po vsem svetu, števil, katera so določili drugi zanesljivi preiskovalci.

Behm in Wagner sta l. 1874. preračunila množico prebivalcev vsega sveta na 1439 milijonov duš. Za l. 1891. pa trdé najzanesljivejši preiskovalci, da je živelo na zemlji okoli 1480 milijonov ljudij. In sicer jih šteje:

Azija	825,950.000
Evropa	357,379.000
Afrika	163,953.000
Amerika	121,713.000
Oceanija in Tečajina	7,500.000
Avstralija	3,230.000
toorej vseh skupaj	1479,725.000

Tega števila vseh prebivalcev celega sveta se je polastil angleški demograf (popisovalec ljudstva) Mr. J. Holt Schooling, izpopolnjeval podatke ter prišel do dokaj imenitnih sklepov.

Schooling nam predstavlja tisoč duš izmed cele vsote ter vprašuje, kako je ta tisoč ljudij razdeljen po raznih deželah? Njegov odgovor je: na vsak tisoč vseh zemljanov je šteti 558 Azijcev, 242 Evropecev, 111 Afričanov, 82 Američanov, pet Oceanov in Tečajnikov, in dva Avstralca.

S temi števili dokazuje, da v Aziji prebiva več nego polovica duš vse zemlje; v Evropi jih ni celó četrti del; deveti del jih prebiva v Afriki, dvanajsti del v Ameriki. Cela Avstralija pa nima niti še toliko duš kakor mesto London, ali kolikor jih prebiva v mestih Parizu in Petrogradu skupaj.

Na vprašanje, kako gosto zasedajo zemljo sedanji prebivalci, odgovarja Schooling:

Na vsaki angleški kvadratni ali štirjaški milji prebiva v Evropi 95 duš, v Aziji 48, v Afriki 15, v Ameriki osem, v Oceaniji in Tečajini trije, v Avstraliji jeden.

Torej biva v sedanjosti poprek 28 duš na vsaki kvadratni angleški milji.

Potemtakem daje vsak del sveta svojim prebivalcem drug kos zemlje, in sicer daje vsakemu prebivalcu:

Evropa 7862 □ sežnjevi ali 28.280 □ *m* zemlje, Azija skoraj dvakrat toliko, Afrika obilo šestkrat toliko, Amerika 11krat toliko, Oceanija in Tečajina 30krat toliko, Avstralija obilo 80krat toliko.

Če bi se vsa zemlja enakomerno razdelila med prebivalce, dobil bi vsak človek 33krat toliko, kot bi sedaj dobil vsak Evropec, namreč

$7862 \times 33 \square$ čevljev ali $28.280 \times 33 \square m$.

Iz tega računa se spoznava, da ima sedaj zemlja še obilno prostora za svoje prebivalce.

Kako se bo pa godilo s prostorom v prihodnjosti?

To vprašanje ima silno imenitnost. Ali se je bati silne gneče, da se bodo ljudje ru-

vali za vsako péd zemlje in se trgali za vsak grižljaj kruha?

Če ne opeša zarod in če se bo pomnoževalo človeštvo v prihodnje kakor se v sedanjosti, pride čas, da zemlja ne bo imela za posameznika čez sedmi del tega, kar mu daje danes Evropa, namreč ne več nego

$$7862 \square \text{ sežnje} : 7 = 1120 \square \text{ sežnje} \\ \text{ali } 40\cdot4 \text{ ara.}$$

Dandanes pa ima vsa zemlja, če bi prebivalci suha tla enakomerno razdelili med-se, za vsakega zemljana še 23 krat toliko sveta, kakor ga ima jeden Evropec. Naše vprašanje je torej, kdaj se bo človeštvo tako pomnožilo, da vsa suha zemlja ne bo imela za posameznega zemljana več prostora nego 23. del tega, kar mu utegne sveta dati danes?

Za odgovor na to vprašanje je Schooling vzela na pomoč najzanesljivejša števila, katera daje statistika za vsakoletno pomnožitev človeštva. Po soglasnih številskih razmerah dokazuje, da se v sedanjosti pomnoži tisoč duš vsako leto za pet oseb. Nadalje pa računira prav po tistem načinu kakor kapitalist, ki vpraša, do katere vsote se bo narastel njegov milijon od leta do leta, če mu na leto nese po pet od tisoč.

Recimo, da imamo leta 1891. pred seboj jeden milijon duš: poprašajmo, koliko jih postane iz tega milijona zaporedoma v letu 1892., 1893., 1894., 1895. itd.

Po tem temelju bo leta

$$1892. \text{ pomnožek } 1000 \times 5 = 5000$$

torej vsota 1,005.000 duš,

$$1893. \text{ pomnožek } 1005 \times 5 = 5025$$

torej vsota 1,010.025 duš,

$$1894. \text{ pomnožek } 1010 \times 5 = 5050$$

torej vsota 1,015.075 duš,

$$1895. \text{ pomnožek } 1015 \times 5 = 5075$$

torej vsota 1,020.150 duš.

Torej bo leta 1895. vsak milijon duš od leta 1891. narastel do 1,020.150 duš.

Po tem načinu prišteva pomnožke leto za letom je dobil Schooling vseh zemljanov skupaj:

leta 1900. . . .	1,548.000 duš,
„ 1950. . . .	1,986.000 „
„ 2000. . . .	2,548.000 „
„ 2030. . . .	2,960.000 „
„ 2100. . . .	4,197.000 „
„ 2200. . . .	6,910.000 „
„ 2300. . . .	11,379.000 „
„ 2400. . . .	18,738.000 „
„ 2516. . . .	33,418.000 „
„ 2517. . . .	33,586.000 „

Vzemimo za l. 1891. po prejšnjem računu primeroma 1480,000.000 duš ter vprašajmo, v koliko letih se bo človeštvo vsega sveta pomnožilo do dvakrat večjega števila ali kdaj bo dvakrat 1480 milijonov duš živelo na zemlji?

Poglejmo prejšnji račun in primerjajmo podvojeno množico $2 \times 1480 = 2960$ milijonov z zgoraj stoječimi zneski, pa spoznamo na mah, da bo leta 2030 živelo dvakrat toliko ljudij na zemlji, kakor jih je živelo l. 1891.

Od leta 1891. do 2030. bo pa preteklo 139 let; torej spoznamo, da se bo množica zemljanov podvojila v 139 letih!

Angleška dežela je dosti plodovitejša nego druge; zanjo je Schooling preračunal, da se bo njeno prebivalstvo podvojilo v 80 letih!

Angliji nasproti pa francoska dežela zaostaja v množitvi, in to sicer tako zlo, da bi se množica francoskega ljudstva ne pomnoževala, temveč zmanjševala, ko bi ne dohajali plodovitejši tuji v deželo. Različne prijetnosti, katere ponuja Francija s svojim ugodnim podnebjem in živo, veselo francosko ljudstvo s svojim zabavljivim, razburnim življenjem, te naslade vabijo tuje na Francosko. Če bi se tuji ne selili med Francoze, jela bi se Francoska zmanjševati po številu duš, zakaj domačinov vzame leto za letom smrt več na oni svet, nego jih porod privéde na francosko zemljo.

A pustimo postransko ogledovanje ter poslušajmo še druge proizvode Schoolingove:

Če je res, da suha zemlja našega sveta ne obseže več kakor $33,580.000 \times 1123 \square$ sež. ali $33,580.000 \times 40\cdot4$ arov, nastopi — kakor kažeta zadnji vrsti prejšnje tabele — čez

625 let tista doba, ko bo med leti 2516. in 2517. množica vsega človeštva znašala $1480 \times 33,580.000$ duš, torej: l. 2517. zemlja ne bo imela za posameznega človeka več prostora kakor za vsakega $1123 \square$ sežnjev ali $40 \cdot 4$ ara.

Da bo laglje zapomniti si tisti košček zemlje, katerega bi prejel vsak človek leta 2517., ko bi se vsakemu odmeril jednako velik del suhega sveta, recimo namesto $1123 \square$ sežnjev, da pride na vsakega po $1200 \square$ sežnjev, pa spoznamo, da dobi vsak človek približno tri četrтинke orala.

Če je pa res, kar je Schooling opomnil pri svojem računu, da je pomnožek ljudstva v resnici še nekaj večji kot v račun postavljenih pet od tisoča na leto, tedaj se bo to dogodilo še nekaj let prej, kakor smo rekli.

Ta posledek pa ni nikakor tako strahovit, da bi se bilo bati leta 2517. ruvanja z bližnjikom za kos zemljišča. Če se dotlej prav nič množice ne pogubi v vojski ali v kugi in če se prav vzlic nastajajoče gneče ne zmanjša rodovitost, vendar-le se ni bati tiste dobe. Zakaj ne? Zaradi tega ne, ker izkušnja uči, da se v Kitaju ob velikih rekah nahajajo take goste naselbine, da nikakor ne pride na vsako dušo tri četrт oral. To bi bili v Kitaju siromaki veseli, ko bi smeli svojo last imenovati štirioglat kos zemlje, kateri meri na širokost in na dolgost po vseh štirih straneh nad 33 sežnjev! Pa kaj bi iskali v Kitaju tolažbe, v Evropi ostanimo, pa vprašajmo, kaj se to pravi, da danes pride primeroma na vsako dušo sedemkrat večje zemljišče ali $7 \times 1123 \square$ sež. Torej pri nas ne pride danes na vsako dušo celih pet oralov! Zraven tega pa pomislimo, koliko je še praznih pokrajin, ki čakajo naseljencev! V tej primeri, v kateri se nahaja bodisi praznih, bodisi preredko obljudenih zemljišč, v tisti primeri pravim, je po nekaterih deželah goščoba ljudstva toliko večja, kolikor je v drugih manjka. Lombardija, pravijo, da je gosto naseljena, vendar je Belgija še dvakrat gostejša nego Italija in trikrat gostejša nego Avstro-Ogerska. Tedaj ni bosa, če rečemo, da po najgosteje obljudenih krajih

Evropci že danes bivajo poprek skoraj tako gosto drug tikoma drugega, kakor se namerja čez 625 let vsem zemljanom. Če je pa v tem presledku kaka zmeta, popravi naj jo ta ali oni strokovnjak.

J. Holt Schooling je preračunil, da pride sedaj na vsem svetu poprek 28 duš na vsako kvadratno angleško miljo. Poglejmo, koliko jih biva sedaj zares na tistem prostoru po raznih deželah. V Belgiji se šteje na kvadratni angleški milji po 546 prebivalcev; na Angleškem 312; v Italiji 263; v Nemčiji 237; na Francoskem 184; na Avstro-Ogerskem 171; na Španskem 90; v evropski Rusiji 49 duš. Po ostalih deželah, ki tukaj niso posebno imenovane, pride poprek 47 duš na kvadratno angleško miljo. Če bi pa razdelili prebivalce vseh evropskih deželá v jedno mero po vsi Evropi, imeli bi jih po 95 na vsaki kvadratni angleški milji.

Kogar zanima razdelitev ljudstva po azijskih deželah, temu pripoveduje Schooling, kako razdeljuje Azija svojih 826 milijonov duš. Kitaj, tako pravi on, šteje 350 milijonov duš.¹⁾

¹⁾ Sploh se trdi, da biva v Kitaju 400 milijonov ljudi —, neki kitajski učenjak pa je nedavno na Dunaju govoril o 420 milijonih! Angleška Indija ima nad 278 milijonov prebivalcev. Japan 40 milijonov; vshodna Indija z otoki dobrih 39 milijonov; francoske dežele v Indiji kakih 19 milijonov; Koreja 10 milijonov in pol; angleška Birmanija sedem milijonov in pol; Perzija sedem milijonov in pol; azijska Rusija in Turkestan sedem milijonov in pol; Sibirija štiri milijone in pol; Afganistan štiri milijone; Cejlon tri milijone; Arabija dva milijona in pol; vse druge azijske pokrajine skupaj nad 43 milijonov.

Na vsak tisoč Azijcev pride 424 Kitajcev, 337 Hinduov angleške oblasti, 48 Japoncev, 48 otočanov vshodne Indije, 23 francoskih podložnikov, 13 Korejcev, 11 Siamezov, devet Birmanov, devet Perzov, devet Rusov, pet Sibircev, pet Afgancev, štirji Singalezi, trije Arabci in 52 duš raznih narodov.

Z nekakim napihnjnim albijonskim ponosom objavlja J. Holt Schooling, da med 1480 milijoni skupnih zemljanov ni angleških podanikov manj nego 371 milijonov — in to je popolnoma četrти del vseh zemljanov! In med temi podložniki je samih angleških Indov nad 278 milijonov! In tako orjaško kraljestvo in taka silna množica nosi in trpi zdajci jarem, katerega mu za vrat obeša samo 37 milijonov in pol pravih angleških domačinov! — Tako globoko se je pogreznilo nekdaj, ko je pisalo svoje svete Vede, kaj čvrsto in zmagovito ljudstvo. Ali je bo krščanstvo šele prebudilo iz sanj, ali mu kdo drug podá roko, da se iznebi sramotnega žulečega jarma?